

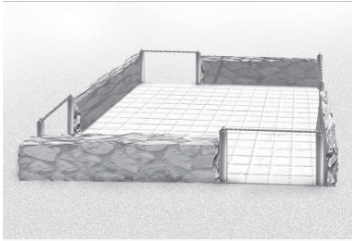
הַלְכוֹת שֵׁפֶת סִיָּן שֶׁמ

ביאורים ומוספים המשך

ומעליה תקרה, שבאופן זה מפסיקה התקרה בין המחיצה לאויר שלמעלה, ואין האויר שלמעלה מבטל את העומד ג' ומחצה, וניתר מדין פרוץ כעומד.

[משנ"ב ס"ק נז]

ואפלו פֶּשֶׁל הָאֲרָבָה רוחות הִיָּה קָהָן פְּרָצוֹת קָאָלוּ⁽³⁵⁾.

35 כזה ו

[משנ"ב ס"ק נח]

על גִּבְיָהּ מִתְרָ⁽³⁶⁾.

36 ואם המשקוף רחב כרוחב המזוזות, ראה מה שכתבנו לעיל סי' שמו ס"ק לא.

[ביה"ל ד"ה אבל בבקעה]

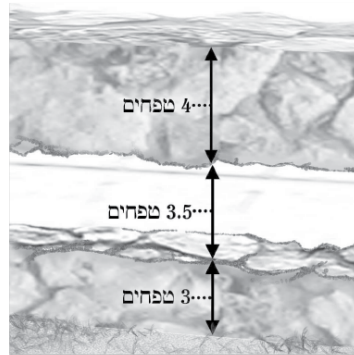
וּלְדִינָא בְּדַאי יֵשׁ לְהַקְלִי⁽³⁷⁾.

37 אמנם החזו"א (או"ח סי' ע ס"ק יא) כתב שאסור אפילו בעשר אמות, וכמו שמשמע בשו"ע.

[ביה"ל שם]

[דבני הבית יוסף צ"רכים עיין גדול⁽³⁴⁾].

34 והחזו"א (שם סי' סח ס"ק יז) תירץ, ששייך מקרה של 'פרוץ כעומד' בערב, כגון שעשה סמוך לקרקע מחיצה בגובה ג' טפחים, ומעליה השאיר ג' טפחים ומחצה פרוץ, ומעליהם עשה מחיצה

בגובה ד' טפחים כזה ו, שבאופן זה יש ב' טפחים הסמוכים לקרקע ג' ומחצה פרוץ ומעליו ג' ומחצה עומד, ולענין 'עומד מרובה' אין מצרפים את מה שלמעלה מ' טפחים [כמו שנתבאר בהערות לעיל], ומ"מ העומד אינו מתבטל על ידי האויר שלמעלה בצירוף האויר

שבאמצע מדין 'אתי אוירא דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטלי ליה', שלענין זה מועיל מה שעשה עוד חצי טפח מעל ה' טפחים להיחשב כעומד ד' שהוא מרובה על הפרוץ.

ובמקום אחר (שם ס"ק טז) הביא עוד מקרה, כגון שעשה סמוך לקרקע מחיצה בגובה ג' טפחים, ומעליהם השאיר ג' טפחים ומחצה פרוץ, ומעליהם עשה מחיצה בגובה ג' ומחצה טפחים,

הלכות שבת סימן שסב

(נד) על־ידי צורת־פתח. (ס) *ולְהַרְמֹבִים אין צורת־הפתח מועיל (נח) לפרצה יותר מעשור, (נט) אֶלֶא־אִם־כֵּן עומד מרבה על הפרוץ (ו) קנה מקאן (ז) קנה על גביהן, (סב) אֶפְלוֹ אֵינוֹ נוֹגֵעַ בְּהֵן אֶלֶא שֵׁשׁ בִּינֵיהֶם פְּמָה אַמּוֹת, וּבִלְבָד שִׁיחָא גְבִיהָ הַקְּנִים שֶׁמִּקְאָן וּמִקְאָן עֲשָׂרָה טְפָחִים (סג) יְיָהִיו (י) מְכַנְנִים בְּגָד קֵנָה הַעֲלִיּוֹן. וְאִם חִבֵּר הַקֵּנָה הַעֲלִיּוֹן לְאֶחָד מֵהֶן (סד) מִן הַצַּד,

כ טור בשמו בפרק טו ל צרובין י"א מ ל שם וקרב חסון. הר"ף ותרא"ש והרמב"ם בפרק טו נ נקבים שם מהא דפשה צרובין י"א ס משמעות הנקרא שם. וכן קנה הרא"ש שם

באר היטב

מרחקים ממנו אפלו כל־שהוא, פסול, מ"א: (ד) מן הצד. ואם עשה גם קנה אחר תחתיו פשוט, מ"מ יש לשלף קנה הפסול מפני הראים, כנה"ג בשם

(ה) ולהרמב"ם. אכל ברוח ג' של מבוי מהני, כמ"ש סימן שסד סעיף א כמבוי מפלש: (י) וקנה. ואפלו אחר גשה מחבול, מ"א: (י) מכננים. אכל

באר הגולה

בצורת־הפתח של ד' קונדסין אי הוי מחיצה דבר־תורה⁴⁸ ולחייב הוזק בו מרשות־הרבים, או בצורת־הפתח מהני רק להחיר בקמלית או פרצה יותר מעשור, דמן התורה הוי מחיצה⁴⁹, משום הכי מהני צורת־הפתח, עין שם ומה שהביא קצת ראינה מסימן חול סעיף ו גבי סנה, חפשיה בראשונים ולא מצאיה לאחד מהן שקבת דמרי שהניח קנים על הקונדסין. והנה מדברי התוספות דערוכין דף יא דבור המתחיל 'אלימא' וכן ברא"ש ורשב"א שהקשו דאמאי הוצרכו לעשות פסי ביראות להחיר להשקות לבקמת עולי רגלים, יצשו ד' קונדסין וקנה על גביהן דהני צורת־הפתח, והרי שם הפסי ביראות אף מרשות־הרבים⁵⁰, כדאימא ברוך כ בגמרא, עין שם, ואפלו הכי מתר לדידהו על־ידי צורת־הפתח ד' קונדסין לטלטל מן הבור לטש, הרי דמדאוריתא נעשה רשות־החידו? אמנם לתרצא דריב"א שם בתוספות דהגמרא לא מירי כי אם בשיש לו שתי מחיצות מהלכתו, וכן הסכים שם הרשב"א לתרוץ זה, עין שם, אם־כן לא מוכח מידי, ומגלשפן פרוש רבנו חננאל דמרי לא דארבע קונדסין, שהיו קנים ביראה פחות פחות שפחים בין זה לזה כדי שתהיה מחיצה, בודאי מוכח להדיא דעל־ידי קונדסין גרידא לא הוי מחיצה, וכן ברשב"א הביא פרוש זה בשם רבו, עין שם, וכן מוכח בר"ף בשם רב האי גאון שפירש פן ומדכתב שם על צורת־הפתח שששאו מן הצד, דהניו שששאו להצורת־פתח בקרן־זויה, ומשום דפתחא בקרן־זויה לא עברי אינשי, והרי בש"ס הובא מימרא זו על הריא ד' קונדסין, אלמא שהיה סתום המחיצה עד אותו מקום, וכמו שקבת בחדושי הרשב"א שהר"ף הולך בשטת רבנו חננאל, וכן הרמב"ם שהעתיק כדברי הר"ף בענין מן הצד, מוכח גם כן דמפרש פרוש רבנו חננאל, והכל על־כפלינים אין שום מקור להקיה מחיצה מדאוריתא על־ידי ד' קונדסין גרידא, ואדרבה, משום שם לכאורה להפוך מהדעריכו שהיו קנים ביניהן [אלא שאפשר קצת לדחות והוא מוכחן בעלמא], ולקלא על הרב פריימקדים שלא העיר מפל זה. ודע, דכל זה דוקא בארבע קונדסין שאין מחיצה ביניהן רק קנה למעלה ע"ג גביהן, אכל אם יש שתי מחיצות שלמות בשתי רוחות ובשאר שתי רוחות או אפלו באתחיל פניו צורת־הפתח, משמע דלכלי עשאי נעשה רשות־החידו על־ידי זה, ויצאה מהא דקמא לן דמבוי המפלש לרשות־הרבים עושה צורת־הפתח מצד אחד ולחי וקנה מצד אחר, וכמו שקבת הרב המגיד והובא במגן־אברהם סעיף קטן יז: * ולהרמב"ם (וכו') אֶלֶא־אִם־כֵּן עומד מרבה על הפרוץ. עין במגיד־משנה שנתקשה עליו מסיגא דערובין י"א דמסקי שם לר"י דאפלו ביותר מעשור מהני, והרי שם היה על־ידי ד' קונדסין שהוא פרוץ לגמרי, עין שם. ובאמת לפי מה שהבאנו לעיל פרוש רבנו חננאל דמרי בשתי קנים ביניהן, אם־כן אפשר בפשטות דמרי עומד מרבה על הפרוץ, וכבר כתבנו והוכחנו דאינו מועיל צורת־הפתח בפרוץ מרבה על העומד נדחו משום דלא קימא לן יותר מעשור וגם פרוץ מרבה על העומד, סבירא לה להרמב"ם דלכלי עקמא לא מהני: * וקנה על גביהן. ואפלו כל־שהוא סגי:

משנה ברורה

ומפני שיש בהם דמיון, (לט) דרך להיות שם פתחים הרבה⁵⁸, לכה התירו: (נד) על־ידי צורת־הפתח. לאפוקי (מ) אם היה התקוף כתקונו אלא שלש בה פרצות יותר מעשור, מהני צורת־הפתח (מא) אפלו בבקעה בארבעה רוחותיה, אפלו אם היה הפרוץ מרבה על העומד⁵⁹: (נח) לפרצה יותר מעשור. אכל (מג) בעשור מועיל אפלו פרוץ מרבה על העומד⁶⁰, ואפלו בבקעה, ואפלו כל הארבעה רוחות על־ידי צורת־הפתח. (מג) ופעמים מועיל אפלו בפרצה יותר מעשור, כגון ברוח שלישי של מבוי מהני צורת־הפתח, ואפלו להפן פלו כשהוא מפלש, בינו שפתי דפנות שלמות⁶¹, וכדלקמן בסימן שסד סעיף א: (נט) אֶלֶא־אִם־כֵּן עומד וכו'. וכן ל' לחש לדברי הרמב"ם. (מז) שגם דעת הסמ"ג והסמ"ק הוא כן: י"א (ס) קנה מקאן וכו'. אפלו אחר (מח) גבוה מחברו הרבה והקנה העליון (מו) מנח בשפוע: (סא) וקנה על גביהן⁶². והוא הדין (מו) על־ידי חבילים: (סב) אפלו אינו נוגע בהן. (מח) דאמרין גוד אסיק והקנים עולים עד החבל⁶³, וכגון שהחבל קשור למעלה לאיזה דבר: (סג) ויהיו מכננים וכו'. ורצה לומר, ששני הקנים יהיו מכננים ממש נגד הקנה העליון ולא מחק ממנו אפלו כל־שהוא, ואפלו אם קנה אחד לא היה מכנן כנגדו אלא רחוק כל־שהוא, פסול; (מט) והשעם, דאפלו אם ינקא גוד אסיק, הלא יהיה הקנה העליון מן הצד ולא מהני, ויבדל קמיה. ואם שני הקנים שלמטה אינם מכננים זה כנגד זה, (י) צריך לצמצם שקנה עליון שעל־גבן יהיה גם־כן באלכסוף, מכנן נגד שני הקנים שפתחיה: (סד) מן הצד. פרוש, שלא נתן העליון על שני הקנים⁶⁴ העומדים אלא חברו להם מן הצד⁶⁵, לפי שאינו דומה לפתח שהמשקוף נתן על שתי המזוזות⁶⁶. ודע, דמה שמקל הט"ז אפלו עשאו מן הצד, אם עשאו בגבה הקנה בשונה עם הקנה ממש שאין הקנה העומד בולט למעלה מן החבל⁶⁷, (נא) כל האחרונים חולקין עליו וסבירא להו דבעינן שיהיה החבל על־גבי הקנים ממש. ואם הקנה שלמעלה מחוב בין קנה לקנה, שנתקף קצת בקנים⁶⁸ כעין שעושיין האמנים, והקנים עדיפין למעלה על־גב הקנה שמנח ביניהם,

שער הציור

ורוחות, ולדעתם לא הוי עומד, ועין במגן־אברהם שמעזר לומר דגם הגהות אשר"י בשם אור זרוע על פליג על זה. והמעין היטב באור זרוע שלפנינו, מתחלת דבריו טרא דסבירא לה כדעת התוספות וכמו שקבת המגן־אברהם, אכל מסוף דבריו משמע דלא סבירא לה מהתוספות, וצריך עיון לישוב דבריו: (לט) לבוש: (מ) טור: (מא) לבוש: (מג) סמ"ג וסמ"ק, ואפשר דגם דעת הרמב"ם פן, כמו שקבת הרב המגיד: (מג) הרב המגיד: (מז) וכמו שמוכח בבית יוסף, ולפי הנראה שגם דעת הרבנו חננאל הוא כהרמב"ם, עין בפרושו דף יא: (מח) מגן־אברהם וש"א: (מו) פריימקדים. ובחדושי רבי עקיבא איגר מסתפק אם מנח הרבה בשפוע⁶⁶, עין שם מה שקבת בשם הרא"ם. ואם ראש האחד מנח על־גבי קנה הגבוה וראש השני תלוי כנגדו באיור מחבר לפתח והקנה המנח מכנן תחתיה, בודאי מהני [מחודשי רע"א]: (מז) פוסקים: (מח) חרודשי רבי עקיבא איגר בשם תשובת הרא"ם: (מט) פן מוכח מביאר הגמרא: (י) פן (נא) פשוט. ומה שקבת בפריימקדים, שהקנה העליון יהיה שוכב עליהם ממש, נראה דרצה לומר שיהיה מכנן כנגדם ממש, דהלא קימא לן דאין צריך לגע: (י) חמדי משה ואבן־העזר והתוספות שקבת וקרנן־חננאל [וכן בשם תורת־תיים] ומחצית־השקל, ועין בנשמת־אדם שקבת שפן מוכח גם־כן מהרשב"א דלא קותה, גם מחודשי הרשב"א הנדפס מתדש בסוגיא זו מוכח גם־כן דלא נותה, עין שם:

הלכות שפת סימן שם

ביאורים ומוספים

[משנ"ב ס"ק נו]

וימקני שיש בהם פירוש, דרך להיות שם פתחים הרבה³⁸.

38) ומקום שחלקו בקעה וחלקו מוקף לדירה, והקיפו את כולו על ידי צורות הפתח, משמע בשו"ת חתם סופר (א"ח סי' פח) שצורות הפתח שנעשו בחלק שהוא בקעה דינן כצורות הפתח של בקעה שאינן מועילות, וצורות הפתח שנעשו בחלק שעומד לדירה, נחשבות לצורות הפתח שבמקום דירה שמועילות [אלא שכתב, שכיון שצורות הפתח שנעשו למקום הבקעה נעשו רק ב' רוחות, הרי זה מותר].

מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' עט ס"ק ה) שכיון שצורות הפתח מועילות לכל המקום המוקף וחלק ממנו הוא מקום דירה, הרי זה נחשב שנעשו כולן לצורך מקום דירה, ולכן אפילו אם הקיף את מקום הבקעה רק על ידי צורות הפתח מותר לטלטל שם. [ובשעה"צ לקמן (סי' שסג ס"ק טז) כתב בשם ספר החיים לענין צורת הפתח שבקעה המבוי שיש שם אירי בקעה, שצריך לעשותה בתוך ג' טפחים לכותל, וראה מה שכתבנו שם].

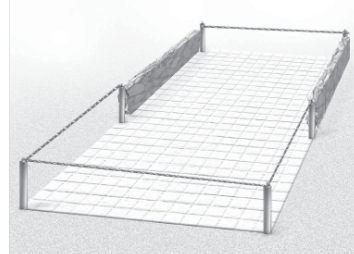
ולענין שיירה שחנתה בבקעה, כתב החזו"א (שם סי' ע ס"ק יא) שכיון שאינם דרים ממש במקום כמו בחצר ומבוי, דינו כבקעה לענין זה.

[משנ"ב ס"ק נז]

אפילו אם היה הפרוץ מרובה על העומד³⁹.

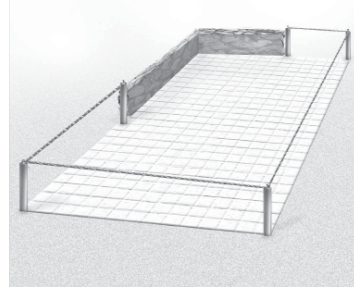
39) והחזו"א (א"ח סי' ע ס"ק יב) תמה על זה, שאם הפרוץ מרובה על העומד, במה יחשב שההיקף נעשה כתיקונו. וכתב שדוקא אם העומד מרובה מועילה צורת הפתח להחיר בכל ד' הרוחות אפילו פרוצות שאורכן יותר מ' אמה. וכן אם בשתי רוחות יש דפנות זו

כנגד זו שהעומד בהן מרובה ויש בהן פרוצות שאורכן יותר מ', ושתי הרוחות האחרות פרוצות לגמרי כזה , מועיל להחיר מדי רוחות על ידי צורת הפתח.

ובאופן ששתי הדפנות של העומד מרובה [שיש בהן פרוצות וכנ"ל] עומדות זו לצד זו

כמין גם כזה , הסתפק שם האם אפשר לגדור את שתי הרוחות האחרות על ידי צורת הפתח.

[משנ"ב ס"ק נח]

אכל בעשור מועיל אפילו פרוץ מרובה על העומד⁴⁰.

40) ואם אורך הפירצה יותר מעשר אמות והפרוץ מרובה, ורוצה לסתומה על ידי צורות הפתח, דעת השו"ת חתם סופר (א"ח סי' פח) שאף לדעת הרמב"ם יכול לעשות כמה צורות פתח שאורכן פחות מ' אמות זו לצד זו. מאידך דעת החזו"א (א"ח סי' עט ס"ק ו'), שאם אורך הפירצה יותר מעשר, אי אפשר לסתומה על ידי צורת הפתח גם אם יחלקנה לכמה פתחים.

[משנ"ב שם]

ואפילו לדפן פלו כשהוא מפלש, פנין ששתי דפנות שלמות⁴¹.

41) ובאופן ששתי הדפנות עומדות זו לצד זו כמין גאם, הסתפק החזו"א (שם סי' ע ס"ק יב) לדעת הרמב"ם, אם באופן זה אפשר לעשות ב' הרוחות האחרות צורת הפתח שאורכה יותר מעשר אף כשהפרוץ מרובה, או לא.

ואם המקום המוקף רחבו פחות מעשר אמות ואורכו יותר מעשר אמות, והקיפוהו ב' צורות הפתח, משמע מדברי הביה"ל לעיל (סי' שמו ס"ג ד"ה הבולטין) שגם לדעת הרמב"ם מועיל להקיף את המקום בצורות הפתח, כיון ששתי צורות הפתח שרוחבן פחות מ' אמות נחשבות כמחיצות ממש. ודעת החזו"א (שם), שאין מועיל באופן זה צורת הפתח מדי רוחות, וראה שם מה שכתבנו בענין זה.

[ביה"ל ד"ה כשכל החוחות]

אי הוי מחיצה דבריתונה⁴².

42) והחזו"א (א"ח סי' ע ס"ק קיג) הכריע שנחשב למחיצה מן התורה, ומה שאסרו בבקעה אינו אלא מדרבנן.

[ביה"ל שם]

או פרצה יותר מעשר, דמן התורה הוי מחיצה⁴³.

43) מבואר בדבריו שפירצה של יותר מעשר אמות אוסרת את המקום המוקף רק מדרבנן. ונחלקו בדבר גדולי האחרונים, שדעת השו"ת בית אפרים (א"ח סי' כו-כז) שבמקום שיש שם ד' מחיצות או שהעומד מרובה, אין פירצה של יותר מעשר אמות אוסרת אלא מדרבנן, וכן כתב החזו"א (שם סי' קז ס"ק ה-ח, וסי' קיב ס"ק ה-ו) שבאופן שהעומד מרובה על הפרוץ, אין פירצה של יותר מעשר אמות אוסרת אלא מדרבנן. ודעת השו"ת משכנות יעקב (א"ח סי' קכא-קכב) שהיא אוסרת מהתורה, וראה מה שהאריך בזה בשו"ת משנת ר' אהרן (סי' י').

[ביה"ל שם]

וקרי שם הפסי ביןאות אף ברשות הרבים הוא⁴⁴.

44) והחזו"א (א"ח סי' עד ס"ק ד) תמה על זה, שאפילו אם נאמר שצורת הפתח מדי רוחות מחשיבה את המקום שנוך המחיצות לרשות היחיד מן התורה, מ"מ בעשו כן ברשות הרבים לא היה להם להתיר, כיון שהילוך הרבים מבטל את המחיצה. ואפילו אם עשו שתי מחיצות שלימות וצורת הפתח בשתי הרוחות האחרות, יש בכוח הילוך הרבים לבטל את צורת הפתח, וכל שכן כשכל הדי רוחות מוקפות רק על ידי צורת הפתח.

המשך בעמוד הבא

הַלְבוֹת שֶׁפֶת סִימָן שֶׁב

ביאורים ומוספים המשך

[שו"ע ס"א]

מהו צורת פתח⁴⁵.

45) לענן חיוב מוזה בצורת הפתח הנעשית לתיקון עירובין, דעת החזו"א (י"ד סי' קעב ס"ק ג ד"ה מן האמור) שכיון שנעשה למחיצה חייב במוזה, והטעם שאין קובעים בה מוזה הוא משום שאין המוזה משתמרת, ולפעמים יש שותפות נכרי. אמנם דעת המקור חיים (תיקון עירובין ד"ה עוד נראה), שאף על גב שלענן שלטול די בצורת הפתח, מ"מ חיוב מוזה הוא רק ב'פתח', וכיון שעשויה מקנים וחוט אינו נקרא פתח ופטור ממוזה. וכן כתב בשו"ת מהרש"ם (ח"ד סי' עא) שאין לדמות פתח של מוזה למשבת.

[שעה"צ ס"ק מו]

ובחרישי רבי עקיבא איגרי מסתפק אם מנח הקבה בשופע⁴⁶.

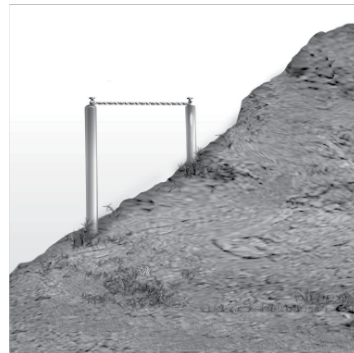
46) וביאר (גליון שו"ע ד"ה אפילו, וכן כתב בשו"ת ברית אברהם סי' ט) את צדדי הספק, שאם הוא מונח בשיפוע גדול יש לדון שהוא כ'פיתחי שימאי' [פתחים שוממים, פתחים מקולקלים שחסרים תיקון (רש"י עירובין יא, א)]. ולא נתבאר ברעק"א מה היא זוית השיפוע הפוסלת, ועל כל פנים מבואר שאפילו בשיפוע הניכר כשר כל שאינו בשיפוע גדול, ובמשנ"ב סתם להקל אפילו בשיפוע גדול, וכן דעת החזו"א (א"ר סי' עד ס"ק ו) להכשיר. וראה מה שכתבנו בזה במשנ"ב להלן (ס"ק סז).

ובאופן שמעמיד צורת הפתח במעלה הר וכך שאם שני העמודים יהיו באותו גובה, יעמוד הקנה המשקוף באלכסון כזה ויכתב בספר מחשבת ישראל (תיקון עירובין פי"ז ס"ק פו) שכיון שהשיפוע הוא בקרקע ולא בקנה המשקוף, אינה נחשבת כצורת

הפתח באלכסון וכשרה. וראה מה שכתב בזה בספר חידושים וביאורים (סי' ב ס"ק יד ד"ה ותעמא).

ואם יגביה את הקנה התחתון עד שיהיה הקנה המשקוף ישר כזה ודאי מועיל.

[משנ"ב ס"ק סא]

לקנה על גביה⁴⁷.

47) ואם הניח את שני הקנים שבצדדים באלכסון עד שהם נושקים

זה לזה כזה וי, כתב החזו"א (א"ר סי' עא ס"ק ו) שפסול, כיון שאין נחשב לצורת הפתח אלא כשיש קנה עליון על גבי הקנים שבצדדים.

ואם הניח ב' קנים מתחת לקצה תקרה, ראה מה שכתבנו לעיל (סי' שמו ס"ק לא).

עוד כתב החזו"א (שם ס"ק יא), שצריך שהקנה העליון יהיה שלם, אבל אם הוא נפסק באמצעיתו פסול גם אם אין בין שני חלקי הקנה ג' טפחים, ואין אמורים בזה דין 'לבד', משום שנחשב לפיתחי שימאי' [כמבואר בתוס' מנחות (לג, ב ד"ה דלית) שדון 'פיתחי שימאי' נאמר גם בתקרה].

[משנ"ב ס"ק סב]

דאמרינן גוד אסיק ונקנים עולים עד התקבל⁴⁸.

48) על טעם זה תמה בשו"ת אבני נור (א"ר סי' רצא), שהרי לענן צורת הפתח העשויה ככיפה מבואר בגמרא (עירובין יא, ב) וכן פסק השר"ע להלן (סי"ב), שאם הקנים הישרים שלמטה גבוהים י' טפחים הרי זה כשר אף שאינם מגיעים לקנה העליון, ושם אי אפשר לומר 'גוד אסיק' כיון שעיוגול הכיפה מפסיק בין הקנים שבצדדים לקנה העליון. וראה מה שכתבנו בשעה"צ לקמן (סי' שסג ס"ק פז), וכן במשנ"ב להלן (ס"ק סז).

[משנ"ב ס"ק סד]

שלא נמן העליון על שני הקנים⁴⁹ העומדים אלא חברו להם מן הצד⁵⁰.

49) ואפילו באופן שעשה לקנה העליון שתי יתדות משני ראשיו, והושיב יתדות אלו על גבי הקנים שבצדדים כזה וי, כתב החזו"א (א"ר סי' עא ס"ק ז) שנחשב לצורת הפתח מן הצד ופסול, אף שידות המשקוף הם מעל גבי

המוזות. והביא ראייה לדבריו, שהרי בכל צורת הפתח מן הצד אפשר לומר שראשי קני המוזות המחוברים לקנה העליון הם ידותיו, והתחלת המוזות היא מתחת להם, ואין הברל בין אם הם מחוברים להם בחיבור טבעי, לבין אם הם מחוברים על ידי בני אדם, ומוכח שגם אופן זה נחשב לצורת הפתח מן הצד.

ובאופן שהעמוד רחב מלמטה וצר מלמעלה, והניח את החוט העליון למעלה מן הצד, שנמצא שהוא מונח מעל גבי עובי הקנה שלמטה כזה וי, כתב בשו"ת

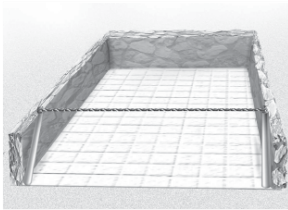
אבני נור (א"ר סי' רצא) שכשר, דעת החזו"א (שם ס"ק יב) שאם כל העמוד מ' הטפחים התחתונים עד הקנה העליון מיצר והולך הרי זה פסול, כיון שבאופן זה נחשב לצורת הפתח מן הצד. אבל אם העמוד ישר אלא שחקק בצידו בגובה י' טפחים ועל ידי זה עשאו צר,

המשך בעמוד הבא

הַלְכוֹת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁמֶן

ביאורים ומוספים המשך

כזה ,
 כתב החכמת שלמה
 (כאן) ח"ל: "שם
 הקנים של צורת
 הפתח עומדים
 באלכסון עם החבל,
 ואין זקופים ממש
 למעלה רק נוטים
 לאחוריהם או

לפניהם, הוי כאילו החבל שלמעלה אינו מונח כנגד הקנים של מטה רק מן הצד, ולא הוי לו דין פתח, רק בעינן שיהיו זקופין ממש והחבל עליהם" [וכוותו באופן שהעמודים עקומים לצד חוץ הרשות או לצד תוך הרשות, ולא זה כלפי זה]. מאידך, דעת החזו"א (א"ח סי' עא ס"ק ו) שאם העמודים עקומים כלפי תוך הרשות או כלפי חוץ הרשות [בשיעור אלכסון שיהא מתלקט י' טפחים תוך ד' אמות, שאם לא כן אינם נחשבים למחיצה, כמו שכתב לקמן (סי' קח ס"ק ג) שמחיצה שאינה מתלקטת בשיעור זה אינה נחשבת למחיצה] הריהם כשרים. [דהיינו דוקא אם הקנה העליון מונח ממש על הקנים, אך אם אינו מחובר לקנים אלא עומד באויר במקום שאם נמשוך את הקנים על ידי 'גוד אסיק' בוית האלכסון יפגשו עם הקנה העליון, פסול]. אמנם, בהמשך דבריו (ס"ק יא) כתב שאין להיתר זה מקור נאמן, משום שבאופן זה אינו נחשב שהמשקוף עומד על גבי המזוזות.

והניח שם את הקנה העליון מן הצד הוא מעל גבי המקום הרחב שבעמוד כזה , הרי זה כשר, ונשאר בצ"ע.

ולענין משקוף ומזוזות שאין ניכר אם המשקוף למעלה או מן הצד, כגון שנעשו מאבנים וטיט [כמו בבתיים שלנו], כתב החזו"א (שם ס"ק ח) שכשר.

(50) כזה

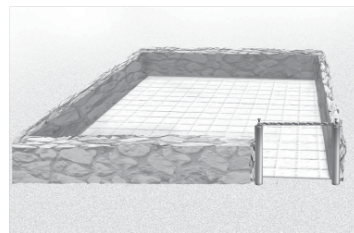
ומצינו עוד פירושים מה היא צורת הפתח מן הצד:

א. ההגהות אשר"י (על הרא"ש עירובין פ"א סי' יד) פירש שהקנה העליון תחוב בין שתי הקנים שבצדדים כזה , [והובאו דבריו בפמ"ג (סי' שסג משב"ז ס"ק יט), ובחזו"א (שם)].

ב. הרי"ף (עירובין ב, ב בדפי הרי"ף) והרמב"ם (פט"ז מהל' שבת

ה"כ) פירשו שמן הצד היינו מצד הכותל כזה , ואינה מועילה להיתר משום שאין דרך לעשות פתחים בקרן זזית אלא באמצע, וכתב הבי"ד (ד"ה ואף על פי), שגם הרי"ף והרמב"ם מסכימים שאם חיברו את הקנה העליון מצידם של שני הקנים הרי זה פסול.

ואם העמודים עקומים זה כלפי זה כזה , מבואר בשעה"צ לקמן (סי' שסג ס"ק יא) שכשר. והחזו"א (שם ס"ק יא) כתב, שגם בזה יתכן שרק אם הקנה מונח על גבי העמודים ממש כשר, ולא אם הוא מונח באויר שכנגדם.

לאחוריהם ומתרחקים זה מזה

ואם העמודים עקומים כזה , כתב החזו"א (שם ס"ק ו) שלדעת רש"י (שבת קא, א ד"ה אין מטלטלין) כשר רק אם סתם תחת האלכסון [שאם לא סתם, הגדיים בוקעים תחת העמוד ומבטלים את המחיצה], ולדעת התוס' (שם ד"ה הני) אפילו בלא סתם.

ובמקום אחר (שם סי' סח ס"ק כג ד"ה ולענין הלכה) נקט כדעת התוס' [על פי שונה הלכות סס"א סה ו-סח].

[משנ"ב שם]

שֵׁפֶת־מִשְׁקוֹף נֶגַח עַל שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת⁽⁵¹⁾.

המשך במילואים עמוד 8

(51) ולענין אם הקנים שבצדדים אינם ישרים אלא עומדים באלכסון

מילואים הלכות שבת סימן שסב

המשך מעמוד 436

[משנ"ב שם]

אם עשאוי גבבה הקנה בשנה עם הקנה ממש שאין הקנה העומד בולט למעלה מן התבל⁶².

(כזה כזה 1)

[משנ"ב שם]

ואם הקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה, שנקח קצת בקנים⁶³.

(כזה כזה 2)

הלכות שבת סימן שסג

המשך מעמוד ר"ט

(חידושים, עירובין פט, ב) אין צריך לעשות שם תיקון, ולדעת השו"ע הרב (סי' שמה סכ"ג) צריך לעשות תיקון. [וראה מה שכתבנו בזה בביה"ל לעיל סי' שמה סי"ט ד"ה גג].

[שעה"צ ס"ק ב]

אמי אורי דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לה⁶⁴.

8) ואם הפס רחב יותר ממקום הפירצה, כתב החור"א (או"ח סי' עד ס"ק יג) שדינו שהיה בזה לדין לחי. וביאור דבריו, שלענין לחי פסק השו"ע להלן (ס"ז) שהוא צריך להיות בתוך ג' טפחים סמוך לכותל, והביא המשנ"ב שם (ס"ק כב) מחלוקת הפוסקים בטעם הדבר, האם משום שאם לא כן 'אתי אורא' וכו', או משום שאם לא כן פסולה המחיצה מדין מחיצה שגדיים בוקעים בה. והנפקא מינה בין הטעמים, כתב המג"א (ס"ק ה) שהוא באופן שהלחי רחב יותר ממקום הפירצה ולכן יכול להתיר מדין 'עומד מרובה', שלטעם הראשון מועיל, ולטעם השני אינו מועיל [וראה בשעה"צ שם ס"ק יג], ולדעת החור"א גם בפס תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים הנ"ל.

[ביה"ל ד"ה טפח]

אף לכתחלה דעת הת"י אדם הנכון להחמיר בדרך⁶⁵.

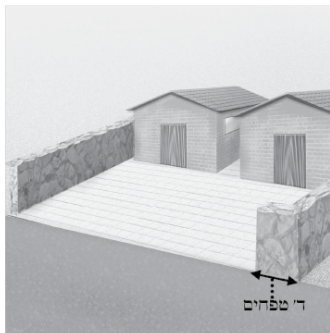
9) שאם נפל הכותל ונשתייר ממנו מעט משני הצדדים, צריך שישאר לפחות טפח בכל צד כדי להתיר מדין פסין. ואם פרץ את הכותל בידיים והשאיר ממנו בכונה לשם פס, הסתפק הדעת תורה (כאן) האם נחשב שעשאו לשם פס ודי במשהו, או שדינו כנשתייר שצריך לכתחילה טפח.

כנגד זה, כך שלא יבלוט אחד לחוץ יותר מחבירו. וראה בביה"ל להלן (ס"ל ד"ה שצדו) ובמה שכתבנו שם.

[שו"ע שם]

זהו הדין לגשתיר מהם כהל' רביעי בניו קשעור ארבעה טפחים במקום אחר⁶⁶.

(כזה כזה 6)

[משנ"ב ס"ק ד]

רוצה לומר, למקום האסור לה⁶⁷.

7) ואם נפרץ למקום פטור, כגון שנפרצו מחיצות גג שגובה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים [ופרוץ הוא לאויר רשות הרבים למעלה מ' שהוא מקום פטור], כתב ברשת' אבני נור (או"ח סי' רפט) שלדעת האבן העזר

הלכות שבת סימן שסג

המשך מעמוד 438

הפסק ממשי, וכדעת הגאון מטשיבין.

וכתב, שלכאורה מדברי השעה"צ כאן יש להוכיח שלא כדעת הגאון מטשיבין, שכן כתב השעה"צ שאם חלק הקנים שמעל עשרה טפחים ניטל ברוח אין זה פוסל את צורת הפתח, משום שאפילו ניטל חלק זה כשר, והרי לסברת הגאון מטשיבין שלא שייך לומר 'גוד אסיק' כשיש המשך לקנה, אף כאן צריך להשתמש בכל הקנה, והחלק העליון הרי פסול מדין ניטל ברוח. ודחה, שיתכן שהחיסרון של קנה הניטל ברוח הוא כיון שנחשב כמי שאינו, אם כן שייך לומר 'גוד אסיק' כלפי י' הטפחים התחתונים של הקנה.

ומשמע מדבריו שלפי מה שפסק השו"ע לעיל (סי' שסב ס"א) שהקנה העליון אינו צריך ליגע בקנים שבצדדים, ודאי שאינו נחשב לפתחי שמנאי וכשר, שכיון שחלק הקנים שמעל עשרה טפחים הוא מיותר, לא פוסל מה שהוא כ'פתחי שמנאי'. אלא שכתב הבינת שמחה, שלכאורה היינו דוקא לשיטת הקרן אורה (עירובין י, ב), שביאר שמה שהקנה העליון אינו צריך ליגע הוא מדין 'חבט', אבל לשיטת הרע"א (הגהות שו"ע סי' שסב ס"א) בשם הרא"ם שמועיל מדין 'גוד אסיק', יתכן שכשהקנים שבצדדים ממשיכים לא שייך לדין 'גוד אסיק', כיון שבין הקנה העליון לחלק התחתון שבקנים שבצדדים יש

הִלְכוֹת שְׁפַת סִימָן שֶׁשֶׁן שֶׁסָּג

ביאורים ומוספים

[שו"ע סי"א]

וְצָרִיף שֶׁיְהִי הַקְּנִים שְׁבָצְדִים תְּזָקִים לְקַבֵּל דָּלַת פְּלִי־שֶׁהוּא, אֶפְלוּ שֶׁל קֶשׁ אוֹ שֶׁל קְנִים⁶⁴.

54) ומי"מ כתב המשנ"ב לקמן (סי' שסג ס"ק כו) שאפשר לעשות את הקנים של צורת הפתח מסיד מחויי בכותל, וביאר בשעה"צ שם (ס"ק כב), שבאופן זה נקראת צורת הפתח בריאה על ידי הכותל, שכן הסיד מחובר בה בחוץ.

ולענין אם עשה צורת הפתח מעצי אשירה, יתבאר במשנ"ב לקמן (שם ס"ק ל) ובשעה"צ (שם ס"ק כה).

[משנ"ב ס"ק סד]

וּמְצַדֵּד בְּזֶה לְהַקְמִיר⁶⁵.

55) מאידך, דעת החזו"א (או"ח סי' עא ס"ק ט) שגם אם תחב את הקנה העליון באמצעות הקנים שבצדדים כשר, כיון שהקנה העליון מונח על גבי הקנים שבצדדים. ואפילו אם החריץ עמוק עד שצידו העמוד בולטים למעלה מהקנה העליון כו"כ.

[משנ"ב שם]

אֲבָל אִם אֵין הַקְּנִים עוֹדְפִין לְמַעְלָה, אֲלֵא שֶׁחָקַק רַק מַעַט בְּאֶמְצִיתָן לְהַנִּיחַ הַחֶבֶל בְּתוֹכָם⁶⁶.

[משנ"ב שם]

דְּהָא מְנַח מְלַמְעָלָה נִגְדַּד הַקְּנָה⁶⁷.

57) ואם המסמר עולה מעל החבל, כתבו בשו"ת חסד לאברהם (מהר"ק או"ח סי' לא) ובשו"ת זקן אהרן (ח"א סי' כ) שאין זה נחשב לצורת הפתח מן הצד. ובטעם הדבר כתבו, שדי בכך שהחבל מונח גם על הקנה, הדומה לחקק בקנה והניח את החוט בחקק.

ולטעם זה קשה, שהרי המשנ"ב הביא את דברי הפמ"ג שצידד שאם הניח את החוט בחקק הרי זה נחשב לצורת הפתח מן הצד, ולדבריו גם בתחב מסמר יש לפסול מדין צורת הפתח מן הצד. אמנם הכף החיים (ס"ק קז) כתב טעם אחר, שכיון שהמסמר הוא יותר רך מהקנה והוא תחוב בו, נראה לעיני כל שהוא חיבור חיצוני ואינו מן הקנים, ולכך נחשב שהחבל מונח על גבי הקנים.

ובשו"ת בית שלמה (או"ח סי' נה שאלה ג) כתב, שיותר טוב לתחוב את המסמרים באופן שלא יהיה בולט מהקנה אלא ראשם, כדי שלא יהיו גבוהים יותר מהחבל.

[משנ"ב שם]

וְאִם בְּרָף הַחוּט סָבִיב הַקְּנָה מִן הַצֵּד עַד שֶׁבְּכַרְיָכָתוֹ הֶעֱלָהּ עַל רֹאשֵׁי הַקְּנִים, גַּם־כֵּן בְּשֶׁרֶט⁶⁸.

58) כוה וכו'

[משנ"ב שם]

עַיֵן בְּתְשׁוּבַת מְאָמֶר־מְרָדְכִי סִימָן לא, ובתשובת שו"א ומשיב מְהַרְרָא קָמָא חֶלֶק ב סִימָן פו ופח, ובתשובת בית-שלמה חֶלֶק א סִימָן מא⁶⁹.

59) וטעם הפסול כתבו השואל ומשיב ובית שלמה, משום שהקנה העליון מחובר מן הצד. והמאמר מרדכי והבית שלמה פסלו משום שהמציאות היא באופן זה שצורת הפתח רחוקה מן הכותל ג' טפחים. והשואל ומשיב דן האם פסול גם משום שצורת הפתח לא נעשית לשם צורת הפתח, והכריע שאין צריך שתיעשה לשם צורת הפתח. וכן כתב החזו"א (שם סי' קיא ס"ק ה), שאפילו לא נעשית לכך וגם עכשיו אין זה עיקר תשמישה, אם יש דיירים שנוח להם להשתמש בצורת הפתח זו להיתר טלטול הריהי נחשבת לצורת הפתח להתיר, ואף על פי שאין באן מחשבת בעלים אלא מחשבת אחרים וְלִקְמָן (סי' תרל ס"ק יג, ובשעה"צ שם ס"ק ח) מבואר, שלדעת הפמ"ג באופן שהקנה העליון לא נעשה לשם צורת הפתח, צריך שיהיה עומד על גביו ממש ולא באויר שכנגדו.

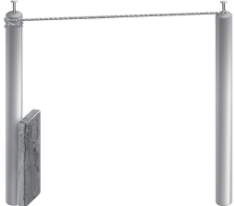
ולענין חוטי חשמל המצויים היום, כתב בספר בינת שמחה (עמ' רט) בשם הגר"ח גריינימן, שדינים יותר גרוע מצורת הפתח מן הצד, כיון שהחוט מרוחק קצת מהעמודים שבצדדים ואינו נוגע בהם כלל. אלא הוסיף שעדיין יש לדון אם העמיד לחיים אחרים תחת חוטי החשמל באופן שהחוט הוא על גביהם, האם כשר. וראה בענין זה בשו"ת מנחת יצחק (ח"א סי' נט).

ולענין קנה של צורת הפתח שבשבת קודמת לא רצו אנשי העיר לטלטל על ידו, האם מותר לסמוך עליו לשבת הבאה כשלא חשבו מערב שבת לסמוך עליו, יתבאר בביה"ל לקמן (סי' שסג סי"א ד"ה אבל).

[משנ"ב ס"ק שה]

וְאִם הַצְּמִיד קָנָה אַחַר תַּחַת אֵיזָה מְקוֹם שֶׁהִנָּה מִן הַצֵּד, בְּשֶׁרֶט⁶⁰.

60) כוה וכו'

[משנ"ב שם]

וּמְכַל מְקוֹם יֵשׁ לְשַׁלֵּף קָנָה הַפְּסוּל מִפְּנֵי הָרוּאִים⁶¹.

61) ולקמן (סי' שסג ס"ק קיב) כתב, שאם העמיד עמודים שגוהם **המשך בעמוד הבא**

הלכות שבת סימן שסב שסג

באר הגולה ריט

(סה) לא מהני. וצריך שיהיו הקנים שבצדדים תוקים לקבל דלת כלי־שהוא, אפלו של קש או של קנים⁶⁴, אכל קנה שעל־גפן סגי בקל־שהוא, ואפלו (סו) גמי מהני: **יב** כפה (פרוש, שער העשוי כפה, ר"ס), אם יש בגליה, דהינו (סז) קדם שהתחיל להתעגל, עשרה טפחים, מתרת משום צורת־פתח:

שסג דיני מבוי ולחי, ובו ל"ו סעיפים:

א (א) *מקום שיש לו שלש מחיצות, (ב) *אסרו חכמים לטלטל בו עד שינעשה (ג) שום תקון ברכיעות: **ב** חצור (ד) שנפרץ (ה) במלואו, (ו) עד עשר אמות נתר בפס רחב ארבעה טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ⁶⁴, ואם ירצה לתקנו בשני צדי הפרצה, די *בשני פסין של שני משהויין⁶⁵; והוא הדין לנשתמי מהם כחל רביעי בנוי כשעור ארבעה טפחים (ז) במקום אחד⁶⁶ או אם נשתמי מהשני צדדים (ח) *הטפח מאן וטפח מאן, וכל זה (ט) בגבה עשרה טפחים, ונאפלו אין בפרצה ארבעה טפחים, (י) *כיון

א ערוכה ה ב שם י"א ג שם ד שם ע פרוש תרב רבנו יהונתן. וכן משמע מדברי רש"י בבב"א יוסף פתח לא דוקא טפח, דכמשוה מאן וטפח מאן כפאן סגי ו שם

באור הלכה

* אסרו חכמים וכו'. ועלנו אי מקרי רשות־היחוד מן התורה לחיב האורק מחוכו לרשות־הרבים, יש פלגא קנה בין הראשונים, דלדעת הרמב"ם פרק יד לא מקרי רשות־היחוד מן התורה אלא בארבע מחיצות, או על־זל פנים בשלש מחיצות שלמות ולחי כחל רביעי דחשיב כמחיצה, וכן מוכח דעת רבנו חננאל בפרושו ב"ב, עין שם; אכן לדעת רב הפוסקים נהינו רש"י בערוכין י"ב עמוד ב ותוספות כפה מקומות והראב"ד בהשגותיו והרא"ש פרק קמא דפסח והרשב"א בפניות־הקדש ובחדושי (הרישב"א), בשלשה מחיצות או בשתי מחיצות ולחי, רשות־היחוד גמור הוא מן התורה. ודע דאין נפקא מנה לדעה זו אם שמי המחיצות היי פמין א⁶⁷ ל או שמי המחיצות היי זו כנגד זו, דגם קנה מקרי רשות־היחוד מן התורה כיון שיש לו עוד לחי והכי מוכח מערוכין דף יב עמוד ב מקששת הגמרא שם מבריקא רבי יהודה, עין שם. אכן אם רשות־הרבים מהלכת בין המחיצות, מוכח בשבט דף ו עמוד ב דלכלי עלמא לא מהני קנה הלחי לשהי רשות־היחוד כיון דרבים בוקעין בין המחיצות. ועין בערוכין י"ב עמוד ב בתוספות בבור המתחיל איתיבה, ובדף כב עמוד א דבור המתחיל ירבען ארבעין וכו' דמשמע לכאורה בהפוך מבריקא, אבל כבר תמה עליהם הגאון רבי עקיבא אגרי בדף יב עמוד ב בהגהותיו מהך סוגיא דלשבת ה"ל, וכן מצאתי ברישב"א דף כב עמוד א בשם התוספות גופא דלשבת דאין מערכין רשות־הרבים ככך משמע אפלו מדאוריקא לא מהני. ודע עוד, דיש קצת מן הראשונים דעושין הכרעה בין השיטות, ומוכא בט"ז דהיקא שפתוח המבוי או החצר הנה לרשות־הרבים, כיון דומגין דחקי בה רבים ועולי לגנה אין עליהם עמוד א דמוכח שם לכאורה להדיא דכל שנפרצה כחל אחד מחצרו הפסוק לרשות־הרבים, אם נזק מוחק לרשות־הרבים פטור, עין שם ברישב"א בהקרב המגיד פרק יז מהלכות שבת ובכסף־משנה שם בשם הרמ"ך: * **בשני פסין של שני משהויין**. אף שהוא פשט לחי, קראו בשם פס, אבך דאמר ברישא ופס רחב ארבעה טפחים: * **טפח מאן וכו'**. עין בשבת ברוכה דלא דוקא טפח. ואף־על־גב דבדרכי־משה כתב דבנשתמי גרע מפעמיד פסין לבתחלה, וכמו שכתבו התוספות דף ב בתרוצא בתרא, מכל מקום לדינא נראה כמו שכתב בבב"א יוסף, ובתרוצא קמא של התוספות בדף י דבור המתחיל ישני טפחים, דלאו דוקא קאמר בש"ס ישני טפחים, וסגי בשני משהויין, וכן ברמב"ם פרק טו מהלכות שבת הלכה יב איתא בהדיא בנשתמי דדי בשני משהויין, וכן כתב הרישב"א בדף י, וכן מצאתי בפרושו רבנו חננאל שם בדף י בסוגיא דגריס בגמרא בשני משהויין, וכן פתח האליה רבה בשם הרישב"א בעבודת־הקדש, וברואי לא דחנין לא הני וקומא מפני דברי התוספות, ובפרט שהתוספות בעצמו בתרוץ ואשון הסיכמו לדינא ככל הני רבנות, וכן הכריע האליה רבה לדינא כמו שכתבנו. [אחר־כך מצאתי בנשמת אדם שגם הוא הסיים פן מעקר הדין, והביא שגם דעת רש"י כן בהדיא בדף י עמוד א דבור המתחיל לאשמעינן וכו' דמשתמי גדולה בגופו משהו, אף לבתחלה דעת חת"ם אדם ונכון להתמיר בברי⁶⁸ כהשלמתן צריך א לא א בשעת הדחק: * **כיון שהוא במלואו**. כתב הגמרא־בבב"א, דאפשר דמיך

משנה ברוכה

מסתפק הפריי־מגדים (נג) ומצדד בזה להחמיר⁶⁹, אבל אם אין הקנים עודפין למעלה, אלא שחלק רק מעט באמצעיתו להניח החבל בתוכו⁶⁶ שיהא מנח בטוב ולא ישתלשל למטה, שפיר דמי, דמקרי זה על־גב. וכן אם נוצץ מסמר בראש הקנה וקושר בו החבל, שפיר דמי, דהא מנח מלמעלה נגד התנהיג⁶⁷, ואם כרוך (נג) תחוט כביב הקנה מן הצד עד שבכריכתו העליו על ראשי הקנים, גס כן כשר⁶⁸. אם יכול לסמך על השעליגראף במקום צורת־הפתח, עין בתשובת מאמר־מרדכי סימן לא, ובתשובת שואל ומשיב מהדורא קמא חלק ב סימן פו ופח, ובתשובת בית־שלמה חלק א סימן מא⁶⁹: **(סה) לא מהני**. ואם העמיד קנה אחר (נד) תחת איזה מקום שהיה מן הצד, כשר⁶⁹: ומכל מקום יש לשלף קנה הפסול מפני הרואים⁶¹: **(סו) גמי**. ומכל מקום (סה) אותו גמי צריך שלא ינטל על־ידי רוח. וכתב בספר מחצית־השקל, דמכל מקום קיל קנה שעל־גפן מקנה שבצדדים, דאותן שבצדדים צריך לנהר שלא ינידם הרוח⁶² ונכמו שכתב המגן־אברהם בסימן שסג סעיף־קטן ד, כיון דהם משום מחיצה, ומחיצה שהרוח מנידה לא מקרי מחיצה, אבל הקנה שעל־גפן, נהי דצריך לנהר שלא ינטל על־ידי הרוח, אבל אי הרוח ינידו אין בכך כלום, דעקר המחיצה תלוי בשני הקנים העומדים לצד. **(טז) ויש מאחרונים שמתמירין ביה⁶⁸**, ולדידהו בשעושין העירוב על־ידי חבל צריך למתחו בנקבה כדי שלא ינידנו הרוח: **יב (סז) קדם שנתחיל להתעגל**. רוצה לומר, דלא מצרפינן מקום העגול לגבה עשרה טפחים⁶⁶ שצריך להיות צורת־הפתח⁶⁶: **א** (א) **מקום שיש לו שלש מחיצות**. הנינו, כגון מבוי שפתוח לרוח רביעית או חצר שנפרץ אחד מכתליו, ובין שפתוח לכרמלית או לרשות־הרבים: **(ב) אסרו חכמים לטלטל בו**. שעור ארבע אמות⁷⁰. וטעם שאסרוהו, דכיון שרוח רביעית פתוח לגמרי (ב) דומה קצת לרשות־הרבים, ואי נתייר בזה יבואו לטלטל גם ברשות־הרבים⁷¹. ועין בבאור הלכה: (ג) **שום תקון ברכיעות**. הנינו כמבאר לקמן כסעיף ב וגי לכל אחד כדינו: **ב** (ד) **שנפרץ**. רוצה לומר, למקום האסור לזה⁷²: **(ה) במלואו**. כלומר, כל הכחל: **(ו) עד עשר אמות**. ועד בכלל, דאף דבעלמא קומא לן דאם נפרץ הכחל עשר אמות נחשב הפרצה פתוח, הכא שקל הכחל נחסר, לא נובל לחשב זה המקום לפתח: **(ז) במקום אחד**. הנינו (ג) בראש הכחל: **(ח) טפח מאן וכו'**. לאו דוקא טפח, אלא די בשני משהויין, וכנ"ל במעמיד פסין לבתחלה, וכמו שכתב בבב"א יוסף. ועין בבאור הלכה: **(ט) בגבה עשרה טפחים**. ואין צריך שיהיה שנה בגבה לשאר הכתלים, מיהו, בפחות מזה אין עליו שם מחיצה כלל: **(י) כיון שהוא במלואו**. האי

שער הציון

(נג) עין במקור־חיים בסוף תקון־ערוכין דמשמע שם לכאורה דמכל בזה, ואולי גס פנתו באותו שלא יצא למעלה מהקנים כלום, נק שאין קפידא כמה שהלכותם עבין יותר מהחבל: (נג) ספאורי־ישראל בראש ערוכין: (נד) אחרונים: (נס) מרדכי, והובא באחרונים: (נו) משנות־יעקב סימן קיא. ועין שם עוד טעמים, דאי לא יתמחנו בחוקה יש פשה לקלולים בזה⁶⁴, ועין שם עוד שכתב דאם החבל שנותניו על־גב הקנים נכפף למטה בעגול יש לנהר לתקנו, עין שם שהאר"ך בזה: (ב) מבאר בפוסקים: (ג) דאי לא הכי אתי אוריא דהאי גיסא ודחאי גיסא ומבטל לה⁶⁸:

הַלְבוּת שֵׁפֶת סִימָן שֶׁבַח שֶׁסָג

ביאורים ומוספים המשך

מלמעלה ואין לו סף ישר

אם המשקוף עגול גם כזה הרי זה כשר. וכתב שכן משמע ברמב"ם (פ"ח מהל' מזוזה ה"ד), וטור ושו"ע (י"ד סי' רפז).

אמנם בריטב"א (עירובין יא, ב) מבואר, שבכיפה נחשב למשקוף

כזה אבל אם המשקוף עגול גם מצידו העליון הרי זה פסול. וכן דעת התוספת שבת (סי' שסג ס"ק סד) והפמ"ג (שם משב"ז ס"ק יט) וש"ת חתם סופר (א"ח סי' צו) וש"ת משכנות יעקב (א"ח סי' קכג) ועוד

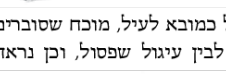
אחרונים. וראה בשעה"צ (ס"ק נו), שהביא את דברי המשכנות יעקב הנ"ל לענין שאם החבל שנותנים על גבי הקנים נכפף למטה בעיגול יש להזהר לתקנו.

ואם היה הקנה העליון עשוי מב' קנים באלכסון וראשיהם נושקים כנגד אמצע הפתח כזה כתב החו"א (שם ס"ק ו) שאלכסון דינו כעיגול, וכן כתב בשו"ת אבני נזר (א"ח סי' רסד). והחו"א לשיטתו כתב, שאם המזווחות גבוהות י' טפחים הרי זה כשר כדין כיפה, ואם אינן גבוהות י' טפחים, לדעת הרמב"ם פסול ויתכן שגם לדעת הטור. אמנם לדעת המשכנות יעקב והאחרונים הנ"ל שמשקוף עגול פסול, הוא הדין בב' קנים באלכסון.

ולעיל (שם ס"ק א) כתב החו"א שכמו שבב' קנים באלכסון יש לפסול [לסובריים כן], הוא הדין בקנה אחד שהולך בשיפוע באלכסון ישר כזה יש לפסול. אמנם בדעת הפמ"ג (א"א ס"ק יח) והתוספות שבת (ס"ק כו) שהכשירו קנה עליון בשיפוע

הרבה ומאידך פסלו קנה עליון בעיגול כמובא לעיל, מוכח שסובריים שיש לחלק בין אלכסון ישר שכשר לבין עיגול שפסול, וכן נראה בדעת המשנ"ב לעיל (ס"ק ס) שסתם להכשיר באלכסון בשיפוע הרבה, ולענין חוט עליון המתעגל חשש למשכנות יעקב לפסול.

ואם המזווחות עשויות בעיגול והתקרה ישרה כזה כתב

המשך בעמוד הבא

עשרה טפחים וקשר את החבל למעלה מהם על עמודים אחרים שעל הגג. הרי זה כשר גם באופן שקשר מצד העמודים שבגג, שהרי עמודים אלו שעל הגג אינם משמשים לקנים של צורת הפתח אלא העמודים שלמטה. ובשעה"צ שם (ס"ק פו) כתב, שהדינו דוקא כשאי אפשר בענין אחר, אבל אם אפשר בענין אחר טוב להימנע מלעשות כן מפני הרואים.

[משנ"ב ס"ק סו]

דאָמָן שְׁבִצְדִים צְרִיף לָהֶר שְׁלֵא יָנִידִם הַרוּחַ 62.

ואם העשרה טפחים התחתונים של הקנים אין מתנדנדים, ולמעלה מעשרה הם מתנדנדים, כתב בשעה"צ לקמן (סי' שסג ס"ק יא) שרעת המחצה"ש שכשר.

[משנ"ב שם]

וְיֵשׁ מֵאֲחֵרוֹנִים שֶׁמְחַמְרִין בְּזָהָה 63.

וכן דעת החו"א (א"ח סי' עז ס"ק ו), שאין מקום לחלק בין הקנים שבצדדים לקנה העליון, כיון שהכל נכלל בבנין צורת הפתח. אלא שכתב שאין לפסול מחיצה או עמוד שמתנדנדים אלא באופן שעל ידי נדנודם מתבטל מהם שם מחיצה, ולכן בצורת הפתח אין העמוד פסול אלא אם כן הוא מתנדנד באופן שהרוח כופפת אותו למטה מ"י, או שהיא מרחיקה אותו ג' טפחים מן הכותל חוץ למבוי, או שעל ידי הרוח יוצא הקנה העליון חוץ לב' הקנים שבצדדים, כיון שבאופנים אלו בטלה צורת הפתח ונכמו שכתב לעיל (שם סי' עא ס"ק י). וראה בהערה הבאה.

[שעה"צ ס"ק נו]

דאי לא ימפיקו בתוקף יש פנה קלקלים בזה 64.

שם כתב שיש לפסול מכמה טעמים: א. כשהחוט נופל ומתעגל כלפי מטה, נחשב הוא למשקוף עגול שפסול [ומה שהכשירו בכיפה (כדלהלן שו"ע סי"ב) הוא רק משום שפני הכיפה העליונים נגמרים בקו ישר, אבל כאן שכולו עגול הריהו בכלל 'פיתחי שימאי']. ב. כיון שהחלק שנכפף למטה אינו נמצא מעל הקנים אלא ביניהם, ונחשב לצורת הפתח מן הצד [כמו שנתבאר משנ"ב לעיל ס"ק סד], ואפילו אם רק חלק מהמשקוף נכפף, נחשב אותו חלק כאינו קיים, וחסר חלק מהמשקוף. ג. כשהחוט רפוי מצוי שעל ידי הרוח יוצא החוט מכנגד המזווחות ולחורן, ונמצא שאין המזווחות כנגד המשקוף ופסול. וכתב עוד, שאפילו בזמן שאין הרוח מנידה את החוט והוא עומד בין המזווחות הרי זה פסול, משום שהיא מחיצה שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה. והחו"א (א"ח סי' עא ס"ק י, וסי' עז ס"ק ו) הסכים לשני הטעמים האחרונים ונחלק על הטעם הראשון, כיון שסובר שמשקוף עגול כשר, וכמו שיתבאר בהערה הבאה.

ובספר בית שמחה (עמ' רב) הביא בשם הגר"ז מברסק, שמתעם זה עושים מתקני העירובין לחיים רחבים הרבה יותר מהחוט של העליון, כדי שאף אם יצא החוט על ידי הרוח עדיין יהיה כולו כנגד בין הקנים, ומשום שקשה למתוח את החוט עד כדי כך שהרוח לא תזיז אותו כלל ממקומו.

[משנ"ב ס"ק סז]

דלֵא מְצַרְפִּין מְקוֹם הָעֵגוּל לְגִבָּה עֲשֶׂה טְפָחִים 65.

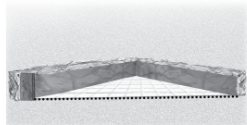
ולענין המשקוף, דעת החו"א (א"ח סי' עא ס"ק ג) שאפילו

הלכות שפת סימן שסג

ביאורים ומוספים המשך

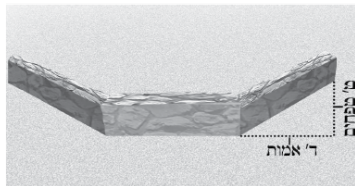
כשתי מחיצות קרובות זו לזו בשיעור אלכסון של מרובע, כלומר שהן בוות של 90 מעלות, אבל אם הן יותר קרובות זולו כזה , הריהן כשלש מחיצות מן התורה אפילו בלא לחי, כיון שהן סותמות יותר מ' מב' רוחות.

מאידך, במקום אחר (שם סי' עד סי' טו) כתב שאם עשה שתי מחיצות כמין גאם ועשה לחי, יתכן שנחשב לרשות היחיד בין המחיצות באלכסון אפילו אם שתי המחיצות רחוקות זו מזו יותר מאלכסון של מרובע כזה , והיינו דוקא אם אפשר לרבע בהן ד' על ד' טפחים. ולפי המבואר להלן

בשם החזו"א ששיעור התחלקות מחיצת האורך ממחיצת הרוחב הוא לפחות בשיעור תל המתלקט, גם בזה צריך שמחיצת הרוחב תעלה מעל קו מחיצת האורך בשיעור תל המתלקט. והוסיף, שכמו כן מקום המוקף מחיצות בצורת עיגול, בין שההיקף הוא כחצי עיגול ובין שהוא חלק מעיגול, נחשב לג' מחיצות, וסיים בצ"ע בכל זה.

ולענין מקום שיש לו שלש מחיצות שנחשב לרשות היחיד מן התורה, כתב (שם סי' עג ס"ק ט) שאם הדפנות שמצפון ומדרום הן באלכסון

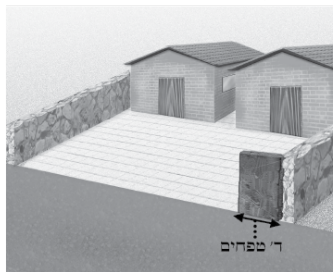

כלפי חוץ, באופן שבמשך ד' אמות של מחיצת צפון אינה גודרת ממזרח למערב שיעור י' טפחים כזה , אינן נחשבות למחיצות, ואין המקום שביניהן נחשב לרשות היחיד, וסיים בצ"ע.

ומלשון החזו"א שם משמע שגם הביה"ל לא התכוין שיהיה כל הריבוע שכנגד הלחי רשות היחיד, אלא רק באלכסון. דומה לזה מצינו בגמרא (סוכה ז, א) לענין טפח שמעמיד כנגד ראש תור, שאינו מתיר אלא באלכסון, כמבואר במהרש"א שם (ד"ה בפירוש).

[שו"ע סי"ב]

חצר ששפירץ במלואו, עד עשר אמות נתר כפס קרב ארבעה טפחים שיעמידנו מצד אחד במקום הפרוץ⁴.

(4) כזה

[שו"ע שם]

ואם ירצה לתקנו בשני צדי הפרצה, די בשני פסין של שני משהויין⁵.

(5) ולהלן (סי' קכה) כתב, שצריך להיזהר להעמיד אותם בשוה זה המשך במילואים עמוד 8

החזו"א (שם סי' ק) שמלשון הט"ז (יוד סי' רפו ס"ק ג) נראה שכיון שניכר שהתקרה בשכיבה הרי זה כשר.

[משנ"ב שם]

שצריך להיות צורת הפתח⁶⁶.

66) ולענין רוחב חלל צורת הפתח, ראה לקמן (סי' תרל ס"ק ט) לענין סוכה, שהביא מחלוקת אם צריך שיהא רוחבה ד' טפחים או לא. ולענין מזוזה, כתב הש"ך (יוד סי' רפו ס"ק ב) שלדעת רש"י והמרדכי והטור צריך שיהא רוחב הפתח ד' טפחים, והתוספת שבת (ס"ק כה) הביא את דברי הש"ך, וכתב שכל שכן לענין מחיצות שבת שצריך שיהיה רוחבה ד' טפחים. וכן כתב החזו"א (א"ח סי' עז ס"ק ה), שלדעת הטור צריך שיהיה הפתח רחב ד' טפחים, ובמקום אחר (שם סי' עא ס"ק ה) צידד שגם הרמב"ם מודה בזה, ושם (סי' ד) משמע בדבריו שמי"ג טפחים ודאי צריך. וצורת הפתח הגבוהה מכ' אמה, כתב בביה"ל לקמן (סי' שסג סכ"ו ד"ה אבל) שכשרה.

וצורת הפתח הנמוכה מ' טפחים, כתב במשנ"ב לקמן (שם סי' צג) שהאחרונים הסכימו שפסולה.

ועוד פריטס דיני צורת הפתח, ראה לעיל סי' שמו ס"ק לא, וסי' שנו ס"ק י, ובביה"ל סי' שנח סי' ד"ה אבל, ובמשנ"ב לקמן סי' שסג ס"ק כג, כז, כח, צג, קיג, ובשע"צ שם ס"ק יא, טז, יט, לז, פז, ובביה"ל שם סי' ד"ה צריך, ובמה שכתבנו במקומות אלו.

סימן שסג

דיני מבוי ולחי

[משנ"ב ס"ק ב]

שעור ארבע אמות¹.

(1) ולטלטל ממקום זה לכרמלית, ראה בביה"ל לעיל סי' שמו ס"ג ד"ה ומותר, ובמה שכתבנו שם.

[משנ"ב שם]

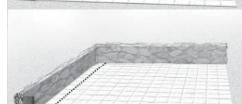
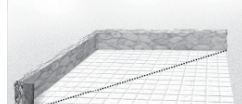
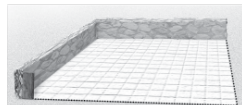
ואי נמיר בזה יבואו לטלטל גם בךשות הרבים².

(2) טעם נוסף כתב רבינו יהונתן (עירובין א, א בדפי הרי"ף ד"ה מבוי), כדי שלא יבואו לטלטל מרשות הרבים לתוכו, שכיון שנפרץ במילואו לרשות הרבים ושזה הוא אליה, יאמרו שיש למבוי דין רשות הרבים, ולכן הצריכו חכמים היכר כדי להבדילו מרשות הרבים.

[ביה"ל ד"ה אסח]

(דע, דאין נפקא מנה לדעה זו אם שתי המחיצות היו כמין ג"ם³).

(3) והחזו"א כתב (א"ח סי' עב ס"ק י), שאם המחיצות עשויות כמין

גאם ועשה לחי סמוך לאחר מהכתלים, אין נעשה כל שטח הריבוע רשות היחיד כזה

ואפילו שטח האלכסון שבין שתי המחיצות כזה אינו רשות היחיד, אלא רק השטח שכנגד הלחי בקו ישר

כזה

עד כתב (שם ס"ק ו), שמה שהשטח שבין שתי מחיצות כמין גאם אינו נחשב לרשות היחיד מן התורה, היינו

מילואים הלכות שבת סימן שסב

המשך מעמוד 436

[משנ"ב שם]

אם עשאוי גבבה הקנה בשנה עם הקנה ממש שאין הקנה העומד בולט למעלה מן התבל⁶².

(כזה כזה 1)

[משנ"ב שם]

ואם הקנה שלמעלה תחוב בין קנה לקנה, שנקרק קצת בקנים⁶³.

(כזה כזה 2)

הלכות שבת סימן שסג

המשך מעמוד ר"ט

(חידושים, עירובין פט, ב) אין צריך לעשות שם תיקון, ולדעת השו"ע הרב (סי' שמה סכ"ג) צריך לעשות תיקון. [וראה מה שכתבנו בזה בביה"ל לעיל סי' שמה סי"ט ד"ה גג].

[שעה"צ ס"ק ב]

אמי אורי דהאי גיסא ודהאי גיסא ומבטל לה⁶⁴.

8) ואם הפס רחב יותר ממקום הפירצה, כתב החור"א (או"ח סי' עד ס"ק יג) שדינו שהיה בזה לדין לחי. וביאור דבריו, שלענין לחי פסק השו"ע להלן (סי' ז') שהוא צריך להיות בתוך ג' טפחים סמוך לכותל, והביא המשנ"ב שם (ס"ק כב) מחלוקת הפוסקים בטעם הדבר, האם משום שאם לא כן 'אתי אורא' וכו', או משום שאם לא כן פסולה המחיצה מדין מחיצה שגדיים בוקעים בה. והנפקא מינה בין הטעמים, כתב המג"א (ס"ק ה) שהוא באופן שהלחי רחב יותר ממקום הפירצה ולכן יכול להתיר מדין 'עומד מרובה', שלטעם הראשון מועיל, ולטעם השני אינו מועיל [וראה בשעה"צ שם ס"ק יג], ולדעת החור"א גם בפס תלוי הדבר במחלוקת הפוסקים הנ"ל.

[ביה"ל ד"ה טפח]

אף לכתחלה דעת הת"י אדם הנכון להחמיר בדרך⁶⁵.

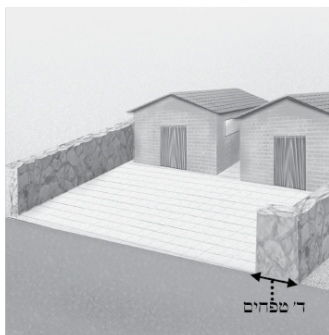
9) שאם נפל הכותל ונשתייר ממנו מעט משני הצדדים, צריך שישאר לפחות טפח בכל צד כדי להתיר מדין פסין. ואם פרץ את הכותל בידיים והשאיר ממנו בכונה לשם פס, הסתפק הדעת תורה (כאן) האם נחשב שעשאו לשם פס ודי במשהו, או שדינו כנשתייר שצריך לכתחילה טפח.

כנגד זה, כך שלא יבלוט אחד לחוץ יותר מחבירו. וראה בביה"ל להלן (ס"ל ד"ה שצדו) ובמה שכתבנו שם.

[שו"ע שם]

והוא הדין לגשתיר מהם כהל' רביעי בניו קשעור ארבעה טפחים במקום אחר⁶⁶.

(כזה כזה 6)

[משנ"ב ס"ק ז]

רוצה לומר, למקום האסור לה⁶⁷.

7) ואם נפרץ למקום פטור, כגון שנפרצו מחיצות גג שגובה עשרה טפחים מקרקע רשות הרבים [ופרוץ הוא לאויר רשות הרבים למעלה מ' שהוא מקום פטור], כתב ברשת אבני נור (או"ח סי' רפט) שלדעת האבן העזר

הלכות שבת סימן שסג

המשך מעמוד 438

הפסק ממשי, וכדעת הגאון מטשיבין.

וכתב, שלכאורה מדברי השעה"צ כאן יש להוכיח שלא כדעת הגאון מטשיבין, שכן כתב השעה"צ שאם חלק הקנים שמעל עשרה טפחים ניטל ברוח אין זה פוסל את צורת הפתח, משום שאפילו ניטל חלק זה כשר, והרי לסברת הגאון מטשיבין שלא שייך לומר 'גוד אסיק' כשיש המשך לקנה, אף כאן צריך להשתמש בכל הקנה, והחלק העליון הרי פסול מדין ניטל ברוח. ודחה, שיתכן שהחיסרון של קנה הניטל ברוח הוא כיון שנחשב כמי שאינו, אם כן שייך לומר 'גוד אסיק' כלפי י' הטפחים התחתונים של הקנה.

ומשמע מדבריו שלפי מה שפסק השו"ע לעיל (סי' שסב ס"א) שהקנה העליון אינו צריך ליגע בקנים שבצדדים, ודאי שאינו נחשב לפתחי שמנאי וכשר, שכיון שחלק הקנים שמעל עשרה טפחים הוא מיותר, לא פוסל מה שהוא כ'פתחי שמנאי'. אלא שכתב הבינת שמחה, שלכאורה היינו דוקא לשיטת הקרן אורה (עירובין י, ב), שביאר שמה שהקנה העליון אינו צריך ליגע הוא מדין 'חבט', אבל לשיטת הרעק"א (הגהות שו"ע סי' שסב ס"א) בשם הרא"ם שמועיל מדין 'גוד אסיק', יתכן שכשהקנים שבצדדים ממשיכים לא שייך לדין 'גוד אסיק', כיון שבין הקנה העליון לחלק התחתון שבקנים שבצדדים יש